

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ СТРУКТУРИ ПОСІВНИХ ПЛОЩ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена проблемі використання посівних площ у Херсонському регіоні. Проаналізовано динаміку змін у структурі посівних площ.

Статья посвящена проблеме использования посевных площадей в Херсонском регионе. Проанализирована динамика изменений в структуре посевных площадей.

This article is devoted to the use of acreage in the Kherson region. The dynamics of changes in the structure of sown areas are analyzed.

Постановка проблеми. Структура посівних площ сільськогосподарських культур характеризує одну з двох базових галузей сільського господарства – рослинництво. Слід зазначити, що структура посівів також яскраво показує загальний стан і, тваринництва і всієї сільськогосподарської галузі в цілому. Саме тому вивчення структури посівних площ є необхідною складовою суспільно-географічного дослідження регіонального АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура посівної площі є одним з показників, які відображають інтенсивність і напрям використання земель, сполучання галузей землеробства, в деякій мірі дозволяє судити про його спеціалізацію [1, с. 77].

На сьогоднішній день вся посівна площа сільськогосподарських культур Херсонського регіону становить 1345,8 тис. га. Динаміка змін посівних площ представлена у таблиці 1.

Таблиця 1.

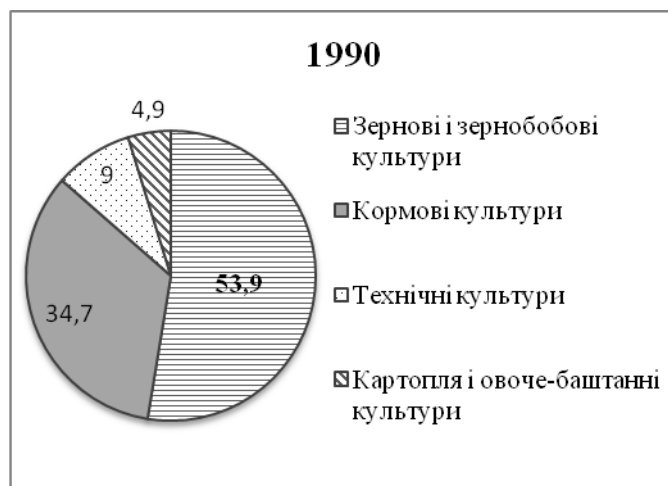
Посівні площі сільськогосподарських культур (тис. га)*

	1990	1995	2000	2003	2006	2007
Вся посівна площа	1577,7	1527,9	1276,8	1133,7	1305,0	1345,8
Зернові і зернобобові культури	851,2	792,5	717	600,8	629,5	697,1
Технічні культури	141,6	159,2	224,3	315,7	478,8	473,4
Картопля і овоче-баштанні	76,7	85,9	90,0	99,2	103,2	101,8
Кормові культури	548,2	525,8	249,8	134,1	98,1	82,5

* – складено автором за даними Херсонського обласного управління статистики

Починаючи з 1990 р. спостерігається тенденція скорочення посівних площ. Скорочення посівів було зумовлено реформуванням господарств та реорганізацією землеволодінь після розпаду СРСР, а також агрокліматичними показниками.

Діаграми, представлені на рисунку 1, дозволяють судити про зміни, які відбулися в структурі використання посівних площ в Херсонському регіоні за період 1990-2007 рр. У 1990 р. під зерновими і зернобобовими було зайнято 53,9% сільськогосподарських угідь, кормові культури – 34,7% від загальної посівної площі. Технічні культури займали 9,0%, а посіви картоплі та овоче-баштанних культур складала 4,9% посівної площі.

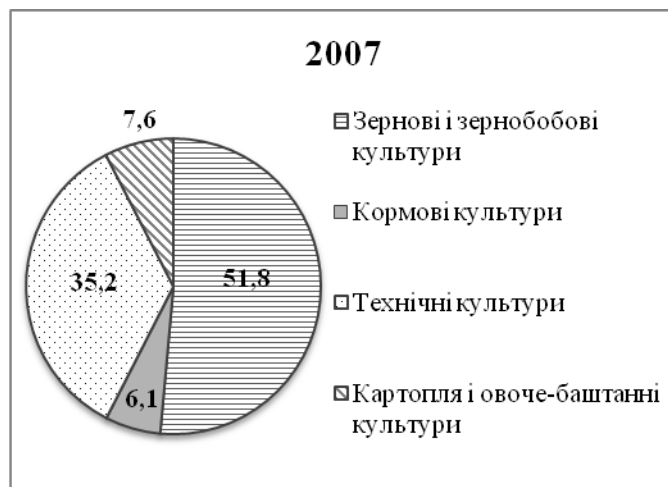

Рисунок 1. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур (відсотків до загальної площі)

В 2007 р. структура посівної площі докорінно змінилася. Лідируючі позиції і дотепер займає група зернових та зернобобових культур (хоча зернобобові займають невелику площу), частка якої сягає 51,8% від загальної посівної площі. Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур, представлена на рисунку 2. Істотно збільшилися посіви технічних культур, площа яких складає 35,2%, посіви кормових культур, навпаки, знизились до 6,1%, а площі, зайняті картоплею та овоче-баштанними культурами збільшилися до 7,6% від загальної площі посівів регіону.

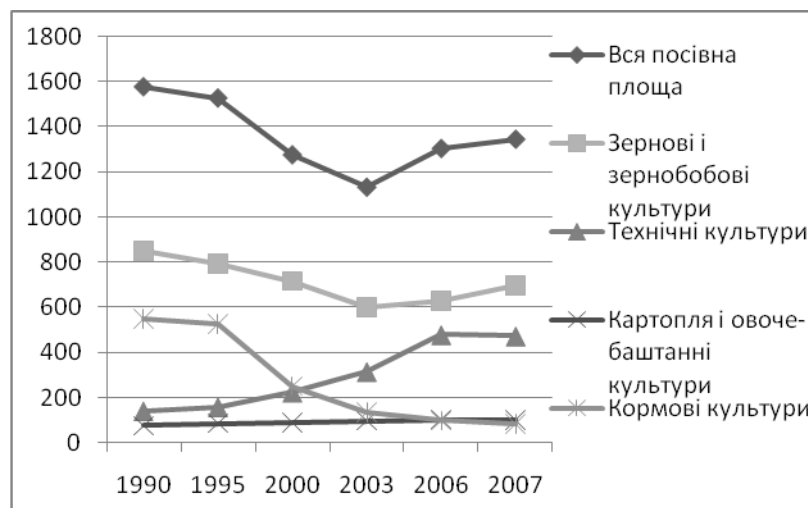

Рисунок 2. Динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур Херсонської області за період 1990-2007 рр. (тис. га)

Панівна частка у загальній посівній площі регіону належить зерновому блоку культур. І хоча загальна площа під зерновими культурами протягом досліджуваного періоду знизилась на 15%, склавши 688,1 тис га на 2007 р. проти 811,2 тис у 1990 р., зернові займають найбільшу площу.

Відповідно до агрокліматичних умов, головними зерновими культурами залишаються озимі зернові і серед них найбільша частка належить озимій пшениці. В цілому, в порівнянні з 1990 р. посіви озимих культур у 2007 р. зменшились до 375,8 тис. га, що становило 54,6% від площі зернових і 27,9% від загальної посівної площі. У 1990 р. під ними було зайнято 622,8 тис. га – 76,8% від площі зернових і 39,5% від загальної площі. Зменшення посівів озимих становило 22,2% та 11,6% відповідно. Основна причина зменшення посівів озимих зернових – цикли врожайності минулих років, які, в свою чергу, залежать від кліматичних показників. Однак, зауважимо, що не останню роль тут грають також переорієнтація виробництва господарств регіону та відведення земель до більш рентабельніших культур (зокрема соняшнику).

Посіви ярих зернових, навпаки, мали тенденцію до збільшення. Цей ріст пояснюється зростанням посівів ячменю і кукурудзи, попит на які збільшується. Ярі зернові, які займали у 1990 р. лише 188,4 тис. га, що складало лише 23,2 % від всіх зернових та 11,9% від всієї посівної площі, вже у 2007 р. – 45,4% та 23,2% відповідно. Ріст становив 22,2% і 11,3%.

Характерним для сучасної структури посівів регіону є зменшення частки посівів зернобобових. Відомо, що зернобобові є добрими попередниками у структурі сівозмін, ефективно відновлюючими ґрунт. Крім того, зернобобові – це продовольчі, багаті на білок рослини, які, зокрема, використовуються і як корм для сільськогосподарської худоби. Тому зменшення посівів є економічно недоцільним. Порівняно з 1990 р. частка посівів зернобобових культур у загальній посівній площі регіону зменшилась майже в 4 рази з 2,5% до 0,7% (!)

у 2007 р.

Протягом досліджуваного періоду (1990-2007 рр.) постійно зростає частка технічних культур у загальній структурі посівної площі. У 1990 р. частка технічних культур серед всієї посівної площі складала лише 9%. У 2007 р. частка посівів зросла на 26,2%, становивши 35,2%. Основними технічними культурами, які вирощуються на території Херсонської області є соняшник (65%), соя (17,8%) і ріпак (11,1%). Загальна площа, зайнята під цими культурами становить 445 тис. га, що складає 94% від усієї площі технічних культур. Превалює серед технічних культур соняшник. Протягом 1990-2007 рр. площа під цією культурою постійно зростала (з невеликим падінням у 2001 р.), становивши 308,1 тис. га у 2007 р. Збільшення площ соняшнику пояснюється кон'юнктурою ринку, в результаті якої збільшуються посіви найбільш рентабельніших культур. При цьому не враховується той факт, що разом із збільшенням площ соняшника відбувається відведення земель, які раніше були зайняті іншими культурами, особливо це стосується катастрофічного зменшення посівів кормових культур. Разом з тим, соняшник який вирощують по декілька років на одному полі (при цьому не враховуючи наукові засади ведення землеробства у Степу та недотримуючись сівозмін) дуже сильно виснажує землю, швидко знижуючи продуктивність і родючість ґрунтів. А відтак, господарства постійно збільшують посіви соняшнику, щоб забезпечити приріст валового збору культури, що характеризує екстенсивність ведення господарства. При цьому всі ці заходи нівелюються зменшенням валового збору інших культур, а також зниженням загальної продуктивності земель.

Позитивною тенденцією є ріст площ, зайнятих картоплею і овоче-баштанними культурами. На сьогодні їхня площа становить 101,8 тис. га, в порівнянні з 1990 р. (76,7 тис. га) їх ріст склав 32,7%. Загальна вага цих культур у посівній площі сільськогосподарських культур регіону зросла в 1,6 рази.

Найбільшого скорочення протягом останніх 16 років зазнали кормові культури. Якщо на початку 90-х рр. кормові у структурі посівів склали майже 34,7%, займаючи 548,2 тис. га, то 2007 р. – лише 6,1% (!) при площі 101,8 тис. га. Зменшення посівів під кормовими культурами зумовлено переорієнтацією сільського господарства з тваринницько-рослинницького напрямку, яким воно було на початку 90-х років минулого століття, до рослинницько-тваринницького.

Висновки. Характер змін в структурі посівних площ впливає на характер змін, які відбуваються як в рослинницькій, так і тваринницькій галузях сільського господарства. Аналіз використання посівних площ Херсонської області показав істотне збільшення частки технічних культур, особливо сильно збільшилися посіви соняшника, що негативно впливає на продуктивність сільськогосподарських угідь. Протягом досліджуваного періоду відбулось зменшення посівів кормових культур, які є необхідною складовою повноцінного розвитку тваринницької галузі. Позитивною тенденцією є збільшення посівів картоплі і овоче-баштанних культур.

Список використаних джерел:

- 1. Иванух Р.А. Природные ресурсы сельскохозяйственного производства Украинской ССР / Р.А. Иванух. – К.: Наукова думка, 1984. – 224 с.*